Q. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO

DN. FRIDERICO AVGVSTO

ELECTORAT. SAX. HEREDE

DISSERTATIONEM SOLENNEM

DE

INFLAMMATIONE CORDIS

PRAESIDE

D. IO. GOTHOFREDO BERGERO

CONSILIARIO AVLICO ET ARCHIATRO REGIO

COLLEG. MED. SENIORE ET PROF. PRIM.

PRO LICENTIA

IMPETRANDI

SVMMOS IN ARTE SALVTARI HONORES

P. P.

IOH. CHRISTIANVS FABRICIVS

RATISB.

AD D. APRIL. cIɔ Iɔ C C XVII.

IN AVDITORIO MAIORI

HORIS ANTE ET POST MERIDIEM CONSVETIS.

VITEMBERGAE, PRELO GERDESIANO.

GÖTTINGSCHE BIBLIOTH:

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

13280

DE

INFLAMMATIONE

CORDIS

DISSERTATIO SOLENNIS

I.

Haud ſatis ſcio, ullane re alia melius ratio perpetui mobilis, in quo inueniendo diu multumque multi laborarunt, quam machina motuque cordis, oſtendi ac declarari queat. Id enim ea ſolertia, &

 tam

tam ſingulari ad motum inclinatione, architecta-tus eſt Parens rerum & effector ſapientiſſimus, eoque artificio cum cerebro, totoque corpore, per arterias, uenas, ac neruos, coniunxit, ut, ſimul ac ſalire illud, ſuccosque propellere, & his pulſare arterias cœpit, idem deinde, iſtius ſuæ ui fabricæ, & coniunctionis cum uaſis, hisque adeo contentis, commotisue ſuccis, alternis ſuarum auricularum, & uentriculorum motibus, alterni ope influxus, ex cerebello per neruos, atque ex arteria aorta per coronarias, cieri pariter ac ciere omnia in corpore & agitare debeat, quamdiu illa ſolidi & liquidi conſenſio cohæſioque perſeuerat. Adeo, ut, ſi remedium ſuppeteret, ſeruandæ ſaltem mollitiei fibrarum, atque ſuccoſæ teneritudini, & tuendæ meatuum in uaſculis libertati idoneum, ſicuti uegetatio, ita motus etiam cordis, ac corporis totius, uita denique ipſa, in perpetuum propagari, ac perennis, ſiue immortalis, reddi poſſit. Neque alio quidem nomine cor uitæ fons appellari meretur. Nam quæ de ſpiritu, igneque, neſcio quo, uitali, & calido innato, ex corde, tanquam ſede, aut foco, una cum ſanguine in omne corpus diffuſo, tradi uulgo ſolent, ea opinionum commenta iam pro-

pe

pe dies deleuit, ex quo clare conſtitit, cor nil, niſi muſculum, eſſe, uitali ſanguinis circuitui ſeruientem, & actionem ipſius, uimque omnem, ſuarum contractione fibrarum, quam uocamus pulſum, ita contineri, ut datus unus cordis pulſus, illius neceſſitate quadam mechanica conuenientiæ conſenſusque partium, ſibi, continuando, ipſe ſit cauſa. Hoc idem breuiter quidem, ſed acute ac dilucide, uti ſolet, Cl. *Boerhaavius* oſtendit, *orat. de uſu rat. mechan. in med. et Inſt. med.* §. 409.

II.

Eadem muſculoſa cordis fabrica & functio nos facile admoneat, qua ueri ſpecie cum *Plinio, lib. II. hiſt. nat. c.* 42, multi, cor, exiſtiment, ſolum ex omnibus uiſceribus uitiis non macerari, neque ſupplicia uitæ trahere, læſumque, mortem ilico afferre. Ita quidem etiam ante illum *Ariſtoteles III. de part. animal. cap.* 4. cor, ſtatuit, ſolum uiſcerum, atque omnium omnino partium corporis, nullum uitium, pati graue, quod, cum principium corrumpatur, nihil ſit, quod ceteris, quæ inde pendeant, præs bere auxilium poſſit. Sed rectius ipſo uſu *Piſſiniu*, *libr. I. de cordis palpit. cap.* 1. cognouit, cor, nobiliſſimum totius corporis uiſcus, tam ſæuis,

ac immanibus excruciari conſueſſe affectibus, ut cum nulla totius humani corporis parte ſeuerius cunctarum rerum opifex natura egiſſe uideatur. Cum enim cor in perpetuo uerſetur motu, & ſuccum ſanguinemque, per arterias, in omnia membra, & cunctas membrorum partes, tribuat, eosque ex his tot diuerſis locis, aliarum deceſſione, aliarum uero acceſſione, tam noxiarum, quam utilium, particularum, & modis aliis, mutatos uarie humores, per uenas innumerabiles, in unam confluentes cauam, ac ſuccum praeterea, ex cerebello per neruos redeuntem, tectis ac ſedibus ſuis recipiat: id quidem cuiuis manifeſtum eſt, cor in ſubſtantia, motuque ſuo, mille rebus, uel in ipſo, aut prope illud exiſtentibus, uel procul remotis, & in uiliſſima quaque hærentibus parte, uel etiam foris aduenientibus, animumque turbantibus, non uno modo affici lædique, & multas adeo, magnasque, non minus in mente, quam corpore, mutationes efficere poſſe. Quemadmodum crebra ualde experientia docuit, cor omnis generis morbis patere, nec ſolum ſibi communes cum muſculis aliis pati, uerum etiam ſæpe ac ſæpius, nec raro diu ſatis multumque propriis affligi.

III.

III.

In horum ordine malorum merito numeratur illud uulgare maxime genus morbi, quod generi hominum nunc ſalutare, nunc pernicioſum, in toto inhæreſcere corpore dicitur. Febrem puta, quæ profecto, quamuis uniuerſum affligat corpus, propria cordis eſt affectio, & nihil aliud, quam crebior ac uelocior cordis, atque adeo arteriarum pulſus, &, qui eum ſequitur, uarie acceleratus, turbatusque, ſanguinis circuitus, a quo quippe tot multæ, grauesque ſæpe, & nunc ſalutem, nunc exitium afferentes, in nobis mutationes proficiſcuntur. Id quod non magis prudentum, quam populari obſervatione quodammodo conſtare poteſt, cum uulgari ſermone, id quod apud Ciceronem eſt, dici ſolet, *ſi cui uenæ ſic mouentur, is febrim habet.* Neque tam rari ſunt, paucique, communes cordi cum muſculis, membrisque aliis, morbi, ut etiam nunc apoſtemata ipſius & ulcera, ac magna quidem ea, & uetuſta, cordaque ſanie & tabo putrida, & maximam partem exeſa paulatim, ac conſumta, incredibilia, & monſtro vel portento ſimilia, habenda putemus. Ita enim annotarunt, in mercatoris quidem Veneti, uul-

uulnere capitis mortui, corde, cum obiter thoracis partes perſcrutaretur, poſt uulnus, cujus gratia ſectionem inſtituerat, præter opinionem, ulcus, ſeu apoſtema, in ipſa auricula ſubſtantiaque cordis, magnitudine medii oui gallinacei, *Nicolaus Maſſa, Anatom. de corde:* in bibliopola Vindobonenſi, qui, poſtquam eo anno, quo deceſſit, multa & crebra perpeſſus erat deliquia animi, iisque tandem obiit, aperto pectore, plusquam mediam partem cordis ſanioſam, & putredine abſumtam, *Matth. Cornax, libr. de quadrienni geſtatione foetus in utero:* a putrido pericardii humore cor, membrana ſpoliatum, exterioremque ipſius ſubſtantiam ab eodem humore profunde, & ita exeſam, ut in lacinias & uillos carneos putreſcentes abierit, reliqua ſubſtantia interiori contracta, flaccida, & marceſcente, *Ol. Borrichius, in Actis Hafn. P. I. obſ. LXXXIX:* in uiro, qui caſu ab alto, affectuque pneumonico mortuus uidebatur, præter alteratum pulmonem, & ſanguinem in thorace, ac ſerum in abdomine effuſum, cor, abſceſſu iam disrupto, eroſum, cruſtaque purulenta obductum, *Joh. Bapt. Fantonus, obſeru. Anat. med. a Filio edit. XXIIX,* ut plures alios hic taceamus.

IV.

Frequentiorem quoque, quam quidem exiſtimemus, inflammationem non modo pericardii, ſed ipſius etiam cordis, eſſe, hæc me obſeruatio docuit, quæ digna mihi commemoratione uiſa eſt, meque adduxit, ut de eo morbi genere, quantum quidem per ingenii uires licuerit, porro breuiter agendum putarim. Nondum elapſus eſt menſis decimus, cum Medicus huius loci florentiſſimus, annum agens XXXIII, morbo articulari, ut aliquo abhinc tempore quotannis ſolebat, in omnes propemodum articulos repente uehementerque irruente, per binas hebdomadas laboraret. Cuius quidem pertæſus mali, dum, neſcio qua cauſa, ſubito ceſſantibus dolorum tormentis, ſe iam eſſe in tuto gaudebat, nouo mox morbo, eoque grauius uehementiusque implicitum ſe ſenſit, eiusque ſæuitiam per dies aliquot expertus, conſilium a Dn. Præſide petiit. Is eum, in lecto erectum, perquam anxium, ſolicitum, ac inquietum ualde, ſibique admodum diſſimilem, inuenit. Inprimis autem eidem miſeranda uiſa eſt illa aſſidua, intus ferventis æſtu, pectoris agitatio, qua ſpiritum crebro nimis celeriterque, ſine

ſtertore tamen, ſine ſonitu & ſibilo, trahere, ac ideo, infirmis licet uiribus, erigi ſemper uolens, ſæpiusque ſurgere, toto ſubinde recto corpore, rectaque ceruice, ac hiante, præſiccoque ore, & aërem inſpirare frigidum, & fonte gelido ſitim explere inexplebilem nitebatur. Neque minus eum agitabat grauis anxii preſſique cordis palpitatio, quæ ſæpe in tremorem, cum magna ad animi defectionem propenſione, uertebatur, & duobus abhinc annis primum obſeruata, ac identidem deinde uel leui quodam animi, aut corporis motu, aliaue rediens occaſione, ac paulatim recrudeſcens, merito eum ſolicitum expectatione metuque maioris mali reddidit. Inter hæc tuſſicula uexabat, ſicca plerumque, aliquando etiam humida, quodque ea reddebatur, id paucum erat, & uel ſpumans pituita, vel aliquid flauum, aut ſubrubrum, aut cruentum. Calor in externo corpore non æque magnus, interiori uero in pectore, non ſine aliquo doloris ſub medio ſterno ſenſu, maximus. Pulſus arteriarum debilis, creberrimus, inæqualis, inter tuſſiendum ſemper robore creſcens, & ualentior, poſtea uero illico decreſcens iterum, atque ad ſolitum debilitatis tenorem rediens, ſubinde tremulus, & minimus. Ac

licet

licet uigilia continua, eaque perquam moleſta, fatigaret, animus tamen ſtabilis & conſtans, ſenſusque omnis purus & integer erat.

V.

Ex quibus, collatis inter ſe, & comparatis, afflictus ita, ſeſe acute, adeoque periculoſe febricitare, & ipſe intelligebat facile, nec difficulter perſuaderi ſibi patiebatur, intus in pectore, & uel in pericardio, uel ipſo in corde, non modo inflammationem, ſed etiam polypum, eumque in ſiniſtro praeſertim uentriculo, ſubeſſe. Et cum de uenæ ſectione ſermo incideret, neque uenas exangues videret, omiſſam eam, uehementer dolebat, atque, omni recuperandæ ualetudinis ſpe orbatus, in illaque ſola non nihil levandæ ſaltem afflictionis, & prorogandæ paulisper uitæ, fiduciam ponens, nihil ea magis ſibi prodeſſe poſſe, arbitrabatur. Neque plane eum fefellebat opinio. Namque, ſecta cubiti uena, & miſſo pro ratione uirium ſanguine, qui quidem frigeſcens, ſanguini pleuriticorum ſimilis erat, ilico cum fluente ſanguine aliquam tot malorum leuationem experiebatur, ut eandem eodem die ſanguinis miſſionem repetendam cenſeret, & noctem multo, quam antea, quietiorem tranſigeret. Sed non ita diu hæc durauit leuatio, cum poſtri-

die eius diei eadem ui ſymptomatum tentatus, nihil iam prius & charius beata analyſi haberet, & ualetudine tam graui magis magisque debilitatus, ac demum fractus, deficiente paulatim calore, & refrigeſcentibus membris, mouendi etiam ſentiendique ui pereunte, mente tamen conſtans, ſub frigido ſudore nono morbi die, ſubita correptus ſyncope, animam efflaret.

VI.

Secto poſt obitum pectore, non modo totum fere pericardium, usque ad diaphragma, ſed cor etiam ipſum, maximam partem inflammatum, & gangræna ſphaceloque correptum, & illud quidem, parte ſuperiore, cordi circumcirca accretum, & craſſum admodum, ac putridum, corque pariter putre, & quodammodo exeſum apparuit. Aqua pericardii putrida itidem, ſanioſa, copioſaque erat. Pulmones ſanguine ualde tumidi, cetera ſani, multum, ſectis uaſis, cruorem fundebant. Aliqua etiam huius portio ex ruptis haud dubie uaſculis quibusdam pulmonum in cauo pectoris occurrebat, ſiquidem uaſcula illorum tenuia admodum, & alias uiſum fugientia, hic ſanguine turgebant. Cor etiam naturali multo maius uidebatur, eoque aperto

to, utrique uentriculo inter multos ſanguinis grumos gemini inhærebant polypi, ex multiplici fibrarum albicantium, ſolidarum, & ſatis craſſarum, atque ex iisdem contextarum membranularum congerie concreti, qui radicibus ſuis, ac ueluti pedunculis, partim ſcrobiculis, partim columnis carneis, & filamentis ualuularum infixi, & impliciti, digito omnes transuerſo latiores, ſed non æque craſſi, tres quidem in utramque uenam, arteriamque pulmonariam, nonnihil ſpectabant, quartus uero, longiſſimus, ad ſpithamæ longitudinem in plures diuiſus ramos, in aortam protendebatur.

VII.

Oſtendunt hæc, non uanam de incendio cordis, & inhæreſcente eidem polypo, coniecturam fuiſſe. Multaque eis, diſquiſitione digna, habentur, de quibus omnibus longum foret dicere. Ac de polypo quidem cordis non pauci hactenus, ipſeque Dn. Præſes alibi, ſed nondum tamen ſatis, egerunt. Inflammationis uero pericardii, & membranarum interſepientium, inter paucos docte *P. Salius Diverſus, de affect. partic. cap. IV*, meminit, ſed ita, ut cor incipientes uix tolerare poſſe inflammationes, iudicarit. In quo ſecutus eſt antiquos,

 ex

ex quibus *Galenus, libr. VI. de uſu part. cap.* 17. ex cordis inflammatione ſemper homines celerrime interire ſcribit. Sed non ita raram hanc cordis affectionem eſſe, nec tam ſubitam perpetuo mortem afferre, ut minime ad artem ſpectare uideatur, præter alia multa, cum relata modo hiſtoria, oſtendit, tum obſeruatio *Fantoni* in milite, in quo, poſt grauem morbum febri acuta defuncto, cor inflammatum, moleque maximum, & albicantibus uariegatum maculis, ſubſtantiaque duriſſima, & pene ſcirrhoſa, & atro colore, cum uaſis coronariis turgidiſſimis, & duobus in dextro uentriculo polypis reperit, *l. c. obſ. VII*, multaque nos alia admonent. Haud raro quidem eandem medentibus incognitam eſſe, exiſtimarim, & febris tantum cuiusdam, aliusve morbi nomine, tractari. Quemadmodum ſibi & præceptoribus ſuis doctiſſimis eueniſſe, ſcribit laudatus modo *P. Salius* l. c. ut, cum nobilem Ianuenſem, febri detentum acuta, quod ad oblata bene ſe haberet, lotiaque admodum laudabilia redderet, ex morbo conualiturum iudicarent, eum ex inſperato, præcedentibus nonnullis animi deliquiis, nono die defunctum uiderint, de quo ſecuri primo erant. Cumque dubitaretur inter Medicos de

mor-

morbo, & orta eſſet ueneni ſuſpicio, inciſum mortui corpus, in eoque, nulla re alia præter naturam præſente, inuentum fuiſſe in membranis interſepientibus, & parte pericardii tumorem inflammatorium, ſatis notabilis magnitudinis, de quo nemo ante cogitarat, quamuis eius notæ, quas inde ſe didiciſſe fatetur *Salius*, non omnino defuiſſent, ſi omnia phænomena attentius paulo conſideraſſent.

IIX.

Neque adeo obſcurum eſſe indicium inflammationis cordis, ut eam poſt mortem demum deprehendi poſſe, opinemur cum *Piſſinio l. c.* phænomena monſtrabunt, in febribus quibusdam acutis euenientia, ſi modo omnia, ut decet, recte attendamus. Nam ſicut inflammatio cordis ſine febri acuta eſſe nequit: ita ſymptomata, febribus quidem acutis omnibus communia, at quædam etiam alia, ſibi propria, & ſingularia, habet, quibus ita ſe prodit ac patefacit, ut a febribus acutis & inflammatoriis aliis haud difficulter diſtinguatur. Ex his præcipue eſt maxima cordis anxietas, cum vehementi interioris pectoris ardore, nec ſine aliquo doloris morſu ſub medio ſterno, quo loco cor ſitum, cono ſuo, & in anteriorem, & in ſiniſtram

thora-

thoracis partem uergit. Atque ea quidem anxietas cordis conſtans eſt, & continua, quamuis corpus extimum nunc magis, modo minus incaleſcat, uel ſenſu etiam frigoris afficiatur. Eandem inquietudo, & ſitis ſemper maxima, & inſatiabilis comitatur. Reſpiratio quoque multa, & crebra admodum, ac uelox, feruensque iungitur, non eo tamen modo difficilis, neque cum illo ſuffocationis metu, eaque præcordiorum, & totius pectoris grauitate, ac diſtentione, cuiusmodi in peripneumonia eſſe ſolet. Arteriæ motibus micant, initio non admodum exiguis, ſed ualde tamen frequentibus, ac uelocibus, mox creberrimis, minimisque, & maxime inæqualibus, nec raro intermittentibus. Hinc uero magna uirium imbecillitas ſequitur, & uis caloris deficit, ſudoresque frigidi, nunc his, illisue tantum partibus, maxime circa frontem, & iugula, nunc toto manantes corpore, animæque defectiones, funeſtum portendentes exitum, ingruunt. Subinde etiam palpitationes cordis, aliaque incidunt ſymptomata, de quibus nunc nihil attinet dicere, cum ea tantum, quæ cordis inflammationem, ut deinceps patebit, neceſſario ſequuntur, eiusque adeo notas repræſentant, hic ſtrictim attingere animus ſit, nec neceſſe habeamus

beamus omnia, febribus acutis quoque aliis communia, plus ſatis quidem nota, percenſere. Præſertim cum non ſit difficile intelligenti ex his ea quoque, quæ illuc pertinent, huc referre. Id ſaltem hic, quod miremur, non omittendum, in hoc tam graui, igneoque cordis affectu animum tamen ſibi conſtare poſſe, & maximam partem uerum deprehendi, id quod dixit *Aretæus, lib. II de cauſ. & ſign. acut. morb. cap.* 3, eos, quibus cor laborat, & ſenſus aciem exquiſitiorem habere, & mente etiam firmiore, atque animo puriore eſſe.

IX.

Per inflammationem uero, quam Græci φλεγμονὴν nominant, notum eſt, omne tumoris calidi genus intelligi, idemque ab aucto attritu partium ſanguinis, in ſuo per minima arteriarum uaſcula in uenas ſocias tranſitu impediti, atque ab affluentis continuo reliqui ſanguinis appulſu & agitatione commoti, compulſique, proficiſci. Nam ſedem eius tumoris nullam eſſe aliam poſſe, præterquam arterias extremas, in uenas, tam ſanguineas, quam ſeroſas, ductusque & poros uarios excretorios, abeuntes, ſatis ex na-

tura illius tumoris, eiusque cum circulo ſanguinis collatione, conſtare poteſt. Id quod etiam ueteres non omnino ignorarunt, ex quibus, ut autor eſt *A. Corn. Celſus, lib. I. de med. præf.* inprimis Eraſiſtrato viſum eſt, inflammationem oriri, ſi ſanguis in eas uenas, quæ ſpiritui accommodatæ ſint, id eſt, in arterias, transfundatur, atque ea quidem inflammatione talem motum effici, qualis in febre eſt. Vt merito mireris, hodieque, poſt cognitum circulum ſanguinis, a multis ſedem inflammationis extra arterias, &, uel in uenis, uel in fibris muſculorum, porisque partium aliarum, collocari. Cui proinde tumoris generi cum partes omnes, arteriis donatæ, ipſæque adeo arteriæ, uenæ, nerui, membranæ, muſculi, glandulæ, adeps, oſſa, cartilagines, tendines, uiſcera omnia, pateant, ut perbene doctiſſimus *Boerhaauius*, aph. 374. *de cognoſc. & curand. morb. edit. alt.* monuit, nil quidem cauſæ eſt, quamobrem eodem cor immune ac liberum exiſtimemus. Quod enim uulgo perhiberi ſolet, cor uel non admittere humorem noxium, aut eundem a ſeſe, quam poteſt, citiſſime, longiſſimeque, propulſare, ita, ut exigua mora parum, uel nihil mali inferre queat, uel, ſi ille copia & uiribus

præ-

præſtet, ab eodem mox ita corrumpi, ac deſtrui, ut nulla fieri inflammatio poſſit, & mors ante rapiat, quam morbus pateſcat, id quidem nulla neque ratione, neque experientia, nititur, ſed ex antiqua inſidentis in corde calidi innati, ac ſpiritus, ignisue uitalis, fabula originem habet. Illud potius iam clariſſime conſtat, cor principem corporis muſculum eſſe, & ui præli, tum & follis, & arcus, emboliue modo, receptum ex uenis uitalem in animante ſuccum per ſuos uentriculos in arterias, omneque corpus, ita tribuere, ut quandam illius, uix aortæ dati, partem ui huius elaſtica repetat ſibi, ac reddat. Ideoque ex illius trunco arteriæ, mox in ipſo exitu ex ſiniſtro uentriculo, tractæ profectæque propagines tam crebræ, multæque toto corde intextæ ſunt, ut una cum continuatis iunctisque uenis omnem propemodum ipſius ſubſtantiam componant, & uix quidem punctum in ea uacuum relinquant, ut primus omnium ſubtili & accurata anatome ſua, iucundiſſimo ſpectaculo, celeberrimus *Ruyſchius* oculis expoſuit. Atque hoc iisdem arteriis peculiare eſt, quod ſanguinem ex aorta recipiant, ab eoque pulſentur, ac dilatentur, ſiue in diaſtole ſint, cum illa, omnisque

ipſius innumerabilis reliquarum multitudo propaginum in ſyſtole, cor uero pariter in diaſtole uerſatur, & ſanguinem ex uenis atque auriculis in uentriculos ſuos admittit. Hisque non alienum eſt id, nuper admodum a quibusdam animaduerſum, obiter addere, ſanguinem, ex arteriis coronariis in uenas ſocias inuectum, non omnem per uias ordinarias dextro cordis uentriculo, ſed partem illius quandam, per ramulos quosdam uenoſos, immediate utrique uentriculo reddi. Ex quibus patet, ſingularem ſanguinis circuitum per ea cordis uaſa fieri, idque refluos ex toto corpore, & cum iisdem aduectos ex primis uiis, & bonos, prauosque ſuccos, non modo per ſuos mittere uentriculos, ſed etiam, aliarum more partium, in uaſis propriis, fibrisque colligere, & incorruptos etiam humores motu ſuo uario uariis deprauare modis, & morbis adeo uariis, tum inflammatione quoque, affici poſſe.

X.

Namque uti ſanguis, in partibus ceteris corporis, ita etiam in corde, in ſua per minimas arterias progreſſione ita impeditus, ut in iis hærens

rens anguſtiis, ab affluentis incurſione ſanguinis pulſetur continue, atque ad ſuarum conflictum tritumque partium incitetur, inflammationem parit, & cauſam eius continentem ac proximam conſtituit. Hinc enim neceſſe eſt, tumor oriatur, cum dolore, rubore, & calore, quia ſanguis, in iſtis circuitus uiis, ob denegatum commodum tranſitum, reſtagnans, & iugi accedentis a corde ſanguinis, ipſorumque, quibus coercetur, motu uaſculorum, pulſatus, & magis magisque coactus, & compreſſus, atque, expreſſo humido tenui, magna coaceruatorum ui ac turba globulorum tumens, tot uaſa minima, quæ maximam plerumque laborantis ita partis molem conſtituunt, non ſolum plus æquo, atque ad diſtractionem uillorum usque, replet, ac diſtendit, & tumidam adeo partem turgidamque reddit, ſed etiam ſuorum, quibus turget, rubore globulorum imbuit, ac mutuo eorundem motu ac impetu, & in ſeſe, & in uaſcula illa, expreſſo ardore æſtuque, & ipſe feruet, & uaſa, fibrasque, quibus pars inflammata conſtat, perfundit. His uero mirum non eſt etiam pulſationem iungi, quam quippe proiecti a corde ſanguinis impetum in humorem ſtagnantem, & obſtructi du-

ctus latera, ad extremos usque huius ramulos extenſum, conſequi oportet.

XI.

Ex his non difficile erit oſtendere, quo modo cuncta inter ſe conſonent, & conſpirent, ab unaque inflammatione cordis eueniant phaenomena, quae eam neceſſario comitari, & quibus illam cognoſci poſſe, diximus. Ac primo ſcire licet, aeſtu illo ſanguinis, ipſis in arteriis cordis accenſo, indeque cum ſanguine refluo per uenas coronarias, partim per cauam, partim immediate in uentriculos cordis propagato, hoc neceſſario ad motum incitari creberrimum, celerrimumque, ac eo uix receptum ex uenis & auriculis ſanguinem ilico in arterias expelli, & ſimili has celerrimo motu cieri, oportere. Quem ideo motum & pulſum arteriarum tanti fecit, praedictus *Fantonus*, *l. c.* ut eum, praeſertim cum aliis coniunctum ſignis, neque obſcurum, neque incertum inflammationis cordis indicem, non fallente ſucceſſu, habendum putarit. Hinc uero, patet, uelociorem quoque circuitum ſanguinis, non ſine reſiſtentia in minimis arteriis, reddi, & mutuum partium eius attritum, inter ſeſe, & in uaſa

uaſa illa, augeri, ac ideo æſtu febrique corpus iactari uniuerſum, hoc quidem magis acuta, debere, quo citius incendium cordis funeſta quadam gangræna ad finem properat.

XII.

Eodem igneo æſtu, intus in uaſis, fibrisque cordis concepto, porro facile intelligimus, acerbiſſimum anxietatis & ardoris ſenſum, non ſine doloris morſu, commoueri, præſertim cum ſanguis, qui arteriæ aortæ elatere celeri nimis curſu adactus in coronarias, dum magnam in ſuo per illas circuitu reſiſtentiam reperit, & obſtructis uiis perpetuo illiſus, ac reſtagnans, per alias, adhuc patentes uias, tanto maiori ui fertur, & latera earum urget, utraque uaſa, tam obſtructa, quam adhuc libera, magno uiolentiæ impetu diſtendat, fibrasque eorum, tum etiam motrices cordis, non uno modo moleſtiſſime laceſſat, & afficiat. Hanc uero anxietatem, quiuis uidet, augere, & reſpirationem una frequentem, ac celerem, feruentemque reddere impeditum ſanguinis per pulmones circuitum. Cum enim cor ipſum iam præcipitans tam præcipiti celeritate ſanguinem, feruoris æſtusque plenum, in ar-

te-

teriam pulmonalem impellat, ut pari uelocitate per ramos illius in uenam pulmonalem omnis tranſire haud poſſit, neceſſe eſt, eodem uaſa illa nimium repleri, ac tumere, & horum tumore ueſiculas & bronchia pulmonum comprimi, ac libero, ſolitoque aerem in ea aditu arceri, atque adeo ad parandam huic uiam, ac ſuperandam ſanguinis reſiſtentiam, motumque eius promouendum, ſpiritum tam crebro multumque trahi, atque anxietatis, æſtusque intimo in pectore moleſtiam cumulari, ac magnam ei inquietudinem iactationemque iungi. Et cum in febri ardente magnum ſit, & aeris frigidi, & gelidi potus, deſiderium, nil mirum, ſi in febri hac inflammatoria, ubi ipſa arx uitæ incendio flagrat, ex eoque ignis ſpiritu per uias pulmonum redditur, humidum earum, & oris, linguæque ſiccans, & frigidi auiditas aeris, & ſitis ſemper maxima ſolicitet, & angat. Atque eos quidem animi & corporis cruciatus incendium cordis ciet, quamuis calor exteriori in corpore ſit remiſſior, & intepeſcat, aut plane cum frigore commutetur. Nam ita afflicti & debilitati cordis motus neceſſe eſt paulatim ualde imminuatur, & languidior fiat, licet frequentia eius augeatur, ita, ut cum ſumma fre-

quen-

quentia imbecillitas tandem maxima coniungatur. Iam ita ſe habens, cor, ſanguinem creberrime, celerrimeque, ſed minori copia, & uigore, in arterias eiiciet, eoque curſus & circuitus, tritusque humorum minuetur, & calido in frigidum, ſqualore in imbrem uergente, uis tandem uitæ, & totus naturæ nexus diſſoluetur.

XIII.

Hæc ſatis, niſi me fallit opinio, ideam inflammationis cordis adumbrare uidentur. Quibus uero cauſis exiſtat eadem, ac gignatur, id facile aliunde ex generali doctrina inflammationis conſtat, ut minime neceſſarium ſit, eas hic ordine omnes perſequi. Nam quicquid quoquo modo circuitum ſanguinis per arterias coronarias ita turbare ac impedire poteſt, ut quædam illius portio in finibus earum conſiſtat, atque a reliqui affluxu ſanguinis ad ſuarum, quibus conſtat, motum tritumque partium incitetur, illud in cenſum harum cauſarum referri meretur, de quibus optime *Bœrhaavius l. c.* Ex his præcipue eſt ipſius moles ac redundantia, & diatheſis præſertim ſanguinis denſa nimis, & ſpiſſa, quæ ideo merito inflammatoria dicitur, quia eiusmodi ſanguis craſſitie ſua facile alicubi in minimis arteriis hæret, & neque afflu-

entis motui ſanguinis, neque contractioni arteriarum cedens, frequens admodum plurimarum origo inflammationum exiſtit. Talis conſtitutio ex ſanguine, uena ſecta in pleuritide, & inflammationibus aliis, miſſo, pelliculam albam, denſamque formante, notiſſima eſt. Ac huiusmodi quidem ſanguis non minus etiam cauſa febris, quam effectus eſſe ſolet: cum nempe ſanguis, motu æſtuque febrili, expreſſo, ac diſſipato humido aqueo, tenui, ac diluente, lenteſcit, ac eoprope modo, quo ſanguis recens uena miſſus, isque liquidus ſatis, & rutilans, leni coctione in offam quandam, ſiue maſſam craſſam lentamque coit, tam craſſus tenſusque redditur, ut commode ubiuis per arterias, quamuis id ſua ſyſtole conentur, progredi nequeat, ſed iis alicubi pertinacius inhæreſcat, & alieno, nimirum inflammationis motu trituque in iisdem agitetur. Qua quidem ratione fieri obſeruamus, ut nunc inflammatio febrim, modo hæc illam antecedat, & pariat. Adeo, ut uix febris ulla acuta, eaque imprimis maligna, ſine inflammatione ſit, ut ſcite notauit *Autor de purg. med. a cur. ſord. cap. XI.*

XIV.

Ad hanc diatheſin ſanguinis merito referas oberrantem illam ſeri crudi, lentique colluuiem,

quæ

quæ fuſa per ſanguinem, ac diſperſa, & ui uitæ ab interioribus ad exteriorem corporis habitum, atque ad extremas eius partes, quæ articulis inter ſe conſeruntur, depulſa, horumque uaſis & ductibus excretoriis impacta, & collecta, grauia in iis dolorum tormenta, nec raro inflammationes, minus quidem pernicioſas, excitat. Huiusmodi enim craſſior materies, ſi in motu illo defluxuque ad extrema corporis impediatur, &, quoquo modo facta metaſtaſi, a ſummo corpore ad uiſcera, uitæque penetralia tranſeat, pro illorum quidem uarietate, in quæ incumbit, uaria, eaque grauiſſima mala, ac repentinam aliquando mortem, inferre ſolet. Inter ea uero inflammationes, cum uiſcerum aliorum, tum cordis quoque eſſe, ſatis rerum uſus docet, neque obſcure ſupra relata hiſtoria declarare uidetur.

XV.

Quod autem humores noxii in hac, illaue tantum parte hæreant, id uel inæquali eorum diſtributioni, uel defectui ſpatii, uel imbecillitati partium ſuſcipientium, tribuendum uidetur. Vt enim circuitus uitalis fiat, libertas pororum requiritur, nec modo uiuida cordis actione, qua flumen ſanguinis per omnes arterias prouehatur, ſed etiam

recto harum tono, uel debita tenſione, opus eſt, qua eæ illi ſanguinis impulſioni propulſionique cedere ſatis, eaque recte dilatari, & pari uigore reſilire, atque alterna contractione, cum cor in diaſtole eſt, humores undique premere, atque per uaſa minima, ex arteriis in uenas, ductusque alios, urgere & propellere poſſint. Vnde, ſi alicubi partium uilli arteriolarum, uel rigidi nimis ſint, ac influenti cedere ſanguini, & dilatari nequeant, uel laxi nimis, & diſtenti, tonoque deiecti, cedant nimium, & uiuida ſatis contractione contentos propellere humores minus ualeant, fieri omnino facile poteſt, ut humores etiam boni, inprimis uero ſpiſſi, lentique, iis in uiis adhæreant, & accumulentur, ac, intercluſo eundi redeundique commercio, inflammationem pariant. Id quod hoc facilius euenire intelligimus, quo magis ſanguis redundat, &, quauis cauſa concitato cordis pulſu, conuerſio ipſius acceleratur, ueloci orque redditur, qua quippe cum etiam quantitas ſanguinis, per unumquodque uas dato tempore fluentis, augeatur, neceſſe eſt hoc maiorem eius reſiſtentiam in uaſis minimis fieri, & partem ipſius ſpiſſam nimis, ac lentam, intus reſidere facilius, & obhæreſcere, atque incluſam penitus in exilibus illis uaſculis, tam ſubito ſequentis ſanguinis curſui officere

ficere & obſtare, atque ſtagnationem inflammatoriam inducere. Atque hæc quidem ſi ad uaſa cordis propria accommodemus, & tam motus perpendamus, quam tot eorum mutationes, quibus illud per omnem uitæ curſum tam uarie cietur & agitatur, omniaque in corpore ciet & agitat, hisque addamus, in cor omnem humorum molem, & cum eadem tam noxia, quam utilia deriuari, & partes ipſi affectas omnes noxam infligere, cauſam habebimus non unam, quamobrem non minus cor, quam partes ceteras, quas commemorauimus ſupra, ſuſcipiendæ inflammationi idoneum opinemur.

XVI.

De Diagnoſi iam ante ſuo, & opportuno, loco diximus. Non autem opus eſt, ut multa huc de Prognoſi afferamus. Namque illud ex partis laborantis præſtantia, morbique natura, & magnitudine, ac ui ſymptomatum, unicuique patet, grauiſſimum hoc & mortiferum eſſe malum, atque initium eius quidem recipere curationem, ubi uero penitus inſedit, inſanabile eſſe. Nimirum ſpes eſt ſanationis, ſi obſtructio inflammatoria, matura citaque ſtagnantis ſanguinis reſolutione, progreſſione-

que per apices arteriarum in uenas, reſeretur, atque expediatur ante, quam ſeparata, expreſſaque parte ſeroſa, compreſſus arctius, reſtitans humor, contumaciorem eandem reddat. Tum enim, ſi magna præſertim ſit inflammatio, uehementia mali debilitatum, fractumque, cor moueri deſinit, & ſyncope ſubita uitam extinguit, uel breui gangræna & ſphacelus conſequuntur, quod itidem præceps exitium affert, uel in ſuppurationem abſceſſumque, aut etiam in duritiem quandam ſcirrhoſam fit tranſitus, quod utrumque non æque ſemper mortiferum cenſendum eſt, ſed pro ratione magnitudinis ſuæ, & roboris uirium ægrotantis, nunc citius & repente hominem necare, aliquando uero aliquandiu uiuum relinquere, & tardius conficere eundem poteſt. Neque enim tam ſubitam ſemper perniciem inflammationem cordis afferre, ut, priusquam adoleſcat, & cognoſcatur, interimat, experientia teſtatur, qua ſeptimo, nonoue demum die ita laborantem interiiſſe, conſtat. At uero uitam interdum quoque diutius ſeruari, uel illud ſatis comprobare uidetur, quod cor & putredinem, & apoſtemata perferre aliquandiu poſſe, ac ſæpe tuliſſe, exempla nos doceant, quæ mox in limine diſſertationis in medium adduximus,

mus, ut non ſit neceſſarium, plura hic alia commemorare.

XVII.

Ex his uero iam illud etiam clarum atque perſpicuum eſt, ſcopum curationis omnem in eo conſiſtere, ut turbatus per uaſa cordis coronaria circuitus inſtauretur, priusquam ſanguis, in anguſtiis arteriarum incluſus, inſideat penitus, & tam firmiter hæreat, ut deinde loco moueri, & prouehi ex iis in uenas minus poſſit. Quamobrem initium curandæ huius inflammationis erit certe a uenæ ſectione, mox principio mali, ſine mora matureque inſtituenda, qua quippe, quia, demta, quanta ſatis eſt copia, parte ſanguinis, impetus eius & reſiſtentia in arteriis minimis cordi obnitens, minuitur, & uis harum elaſtica excitatur, ac ualidiore earum motu preſſi quaſſatique ſolutio ſanguinis, & totius liberior fluminis progreſſio ac circuitus, unaque uiuidior uniuerſi exſpiratio corporis redditur, ſi ullo alio remedio, nulla illata naturæ ui, ſolui diatheſin ſanguinis & obſtructionem arteriarum inflammatoriam, ac prohiberi incrementum mali poſſe, ipſo uſu ita compertum ac deprehenſum eſt, ut merito in febribus huiusmodi inflammatoriis nullum

lum ſanguinis miſſione præſentius ac tutius præſidium, eaque omiſſa, nihil æque in ſummum adducere diſcrimen, omnis ætatis præſtantiſſimi quique medici exiſtimarint. Qua uero moderatione in adhibenda uenæ ſectione utendum ſit, ex uehementia æſtus, & ſyndrome plethorica, ac habitu corporis, roboreque uirium conſtabit, pro quarum uarietate rerum, nunc modica, modo copioſa, ſimplici item aliquando, & unica, aliquando ſemel iterumque iterata, ſanguinis miſſione opus erit. Nam magna pars coniecturæ, atque artificioſæ rationis, actio item prope omnis, quæ rationem inſequitur, ex eiusmodi rebus capienda eſt. Quæ ſi minus obſeruentur, & ſanguis uel intempeſtiue, uel plus eius, quam ferre uires poſſint, detrahatur, non minus, quam ab omiſſa uenæ ſectione, uitæ periculum creabitur. Nam unica hic ſpes ſalutis ipſa erit uirium fortitudo, ſine qua nihil medicina proficit.

XVIII.

Sanguine, ut conuenit, miſſo, ea inprimis conducent, quæ ſine magna naturæ agitatione lentum ſpiſſumque ſanguinem diluendo, ac diſſoluendo, eiusque feruorem temperando, tranſpirationem pro-

promouent, &, excitato per uniuerſum corpus blando ſudore, obſtructiones inflammatorias expediunt. Quem quidem ſudorem, ſi ueterum conſulamus monumenta, in pleuritide, & inflammationibus internis aliis, maxime ſalutarem iam tum *Hippocrates, lib. III. Epid. ſect. III, text.* 79, & *lib. I. de criſ. cap.* 18. *Galenus*, annotarunt, atque ex recentioribus, cum Syluio, tanti fecit *Deckerus*, ut ea methodo tutiſſime, citiſſimeque, inflammationes illas curari ac tolli, iudicarit, *Exercit. Pr. c. VII.* In tanta uero illorum multitudine & uarietate remediorum ea inprimis probantur, quæ ex oſſeis & duris animantium partibus, ſale fœtis uolatili, conſtant, & mixta cum diaphoreticis ſtibiatis, cinnabarinis, ſuccinatis, ſalibusque fixis, ac præſertim nitroſis, additis decoctis cornu cerui, uel eboris, rad. ſcorzoneræ Hiſpanicæ, & aq. prophylact. Syluii, lactis alexiter. ſambuc. card. bened. ſcabioſ. oxalid. bugloſſ. borrag. ceraſ. & ſimilibus, liquida potionis forma adhiberi ſolent. Ab opiatis, & uolatilibus, atque calidioribus, ui ignea ſanguinem exagitantibus, hic merito prudentes abſtinendum, putant. Ipſa quoque camphora nonniſi magna circumſpectione utendum eſt, quæ alioquin, in tantilla doſi nitroſis, aquæ item prophylacticæ Sylu. uel aceto theriacali, permiſta, ui ſua reſoluente, ac diſcutiente, æſtumque

E tempe-

temperante, in huiuſmodi febribus ſæpe perquam ſalutaris eſſe ſolet. Plurimum uero mixturam Paracelſi diaphoreticam in peracutis, ac eam quidem recte paratam, iunctamque inprimis cum ſpiritu nitri dulci, in febribus quibusque inflammatoriis ualere, ſatis experti ſciunt. Atque ea quidem itidem optime decoctis addita, aquisue modo laudatis, ui diluendi, ac temperandi, aperiendique, diaphoreſin adiuuantibus, aut ſero quoque lactis caprini, ita adhibetur, ut ſimul ſiti conſulatur. Nam ſimplici nouimus potu, ex decocto hordei & rad. fœniculi in aqua fontis pura, ac præſertim addita deinde particula ſalis nitroſi, uel guttis quibusdam laudati iam diaphoretici, larga manu, & pro libitu ſumto, hac quidem conditione, ut blandus in lecto ſudor expectetur, non hunc modo facilime motum, ſed lotium quoque copioſum redditum, infractumque æſtum cum præſentiſſimo auxilio fuiſſe.

XIX.

Hæc ſi minus iuuent, nihil profecto proficiet, nec ualebit lapis bezoar, qui malis inſtitorum artibus fere ſemper adulterinus eſt, nihil lapis hiſtricus, uulgo pedro del porco, nihil os cordis cerui, nihil tinctura coralliorum cum ſpiritu cordis cerui, nihil cornu monocerotis, nihil margaritæ,

garitæ, nihil fragmenta lapidum pretioſorum, aurumque ipſum, & apparatus antidotorum omnis, ac ſecreta quorundam, non tam ſolido, quam ſplendido cardiacorum ac bezoarticorum nomine nota, nec magis uulgi, quam magnatum opinione celebrata, quibus cor corroborari, & contra uim morborum muniri, uirusque omne expelli e corpore, putant. Vis quidem uitæ & robur cordis ſeruandum. Seruabitur uero, ſi, qui premunt morbi, cauſæque omnes, conſtructioni motuique cordis aduerſæ, amoueantur, ac læſa quoquo modo conſtitutio ipſius naturalis, quam fieri poteſt citiſſime, inſtauretur. Quorſum, quiuis uidet, cuncta pertinere, quæ uim habent excitandi, ac debitam ſuccorum copiam, & indolem, ac fluiditatem, & circuitionem ſanguinis, ſecretionemque humorum, quibus ſua fibris motricibus, uti partium aliarum, ita cordis quoque, uis elaſtica conſtat, reſpiciunt. Hac ratione ipſa ſanguinis miſſio, humorum demens abundantiam, imbecillitatem uirium, quam minus intelligentes, præſidium illud pertimeſcunt, extemplo aufert, & languentem cordis atque arteriarum pulſum, qui uix percipi amplius poterat, actutum ita excitat, ut inter præſtantiſſima cardiaca referri iure queat. Neque enim remedia alia, quæ, uti uulgaris eſt opinio, cordi pro-

xime ſeruiant, uſpiam reperiuntur. *Quapropter*, ſcite inquit doctiſſimus *Piſſinius l. c. lib. II, cap.* 3, *cordialia nuncupata medicamenta, aut nihil ſunt, aut eadem quoque & ocularia, & ſplenetica, & cephalica, uel a quauis alia corporis parte ſumta denominatione, poterunt appellari. Quod enim ubique calorem tuetur, quod ubique refrigerat, quod adſtringendi uim ubique habet, cur potius cordiale medicamentum, quam cephalicum nuncupetur? Conſtat uero, quod ſuapte natura frigidum eſt, partes omnes refrigerare, tum quod calidum eſt, excalefacere. Quodſi quid eſt, quod, ubi præ calore cordis uirtus elangueſcat, refrigerare poſſit, nec tamen ultra, quam par ſit, id efficiat, illud quoque cordiale fuerit, atque ſic medicamina omnia, quoniam diuerſis cordis affectibus conferre poſſunt, cordialia dicentur. Quamcunque igitur noxam morboſæ tulerint conſtitutiones, congruis, id eſt, contrariis expellere auxiliis tentandum eſt; ita enim quo minus cordis robur euaneſcat, prouiſum ſatis fuerit.* De illis uero tam decantatis bezoarticis non omnino iniquum eſt iudicium *Sanct. Sanctorii*, quod *meth. uitand. error. lib. XIII, cap.* 4. legitur: *Bezoartica laudantur a pharmacopoeis, quia iis citius, quam aliis medicinis, diteſcunt: hæc aliquando probus medicus cogitur exhibere, quamuis ſit manifeſtisſima*

ma impoſtura; quoniam, dum æger in deterius labi-tur, ſi antea medicus bezoartica non adhibuerit, o-mne putant illi eſſe malorum acceptum referendum.

XX.

Igitur miſſis, quæ plus ſumtus & impenſarum, quam uirtutis & medicinæ, habent, remediis, in iis quidem, quæ ipſe rerum uſus commendat, tum ipſa maxime ratio comprobat, merito hic acquieſcimus. Ita uero etiam reliqua, quæ ad hanc curationem pertinere uideri poſſunt, & e-luendam aluum, uariaque reſpiciunt ſymptomata, non eſt operæ pretium, adſcribere, ſed ex cura-tione febrium acutarum peti facile poſſunt, cum omnia his ſimilia eſſe debeant, quæ iſtis in febribus fiunt. Neque opus eſt, ut remediorum externo-rum hic mentionem faciamus, in quibus prædi-candis nimius uidetur laudatus modo *Piſſinius*, cum *l. c. lib.* II, *cap.* 5, regionem cordis ſucco ſem-peruiui, aut portulacæ, uel plantaginis, roſaceo admiſto, uel etiam aqua roſacea, myrtillorum, nympheæ, phyllitidis, portulacæ, plantaginis, in quibus & ſantali rubei fragmina, tum roſarum flo-res, ac cytini maduerint, perfundi, eidemque re-gioni uniones & corallia, ex oleis nenupharino, papaueris, ac roſaceo, uel myrtino excepta, paſtil-los item e ſpodio, ſantalis, terra ſigillata, e cha-

 rabe,

rabe, & camphora, admoueri non ſine adiumenti ſpe poſſe, arbitratur. Qui enim naturam affectus, & affectæ partis ſitum, illorumque uires remediorum conſiderat, is, tuto ea, aliaque, omitti poſſe, cenſebit. Profecto ſi ab adhibita mature ſanguinis miſſione, ac facili liberalique ſudore, æger non releuetur, certum eſt, inflammationem cordis ad incrementum properare, & medicinam morbo imbecilliorem eſſe. Neque tamen propterea labor, quem hic ſumſimus, inanis uideri poteſt. Nam is omnino uſus rei futurus eſt, ut mature recteque malo huic tam celeriter ingraueſcenti occurramus, &, ſi remedio id grauius uideatur, periculum repente cognoſcamus, atque prædictione nos a calumnia uindicemus, & inutilem ac tædioſum, quo ægrotus ſæpe magis, quam ipſo morbo, torquetur, remediorum apparatum euitemus, neque ideo tamen ab eodem recedamus, & ſolis miſerum fletibus ac querelis relinquamus, ſed iis eum præſidiis, quæ non inflammare, ſed lenire & mulcere uim mali, uitamque, quoad licet, propagare poſſint, ſuſtentemus, memores illius, quod præclare *Soranus* nos admonuit, humanum eſſe, in extrema quoque deſperatione languentes penitus non deſerere.

P. 7. lin. 7. crebior leg. crebrior p. 20. l. 21. uti ſanguis leg. ſanguis, uti p. 26. l. 13. tenſus leg. denſus.